

Formovanie kultúrnej a etnickej identity Maoriov prostredníctvom príslušnosti ku gangu

Forming the cultural and ethnic identity of Maoris through gang membership

Lucia Bistárová

Filozofická fakulta UCM v Trnave, Námestie J. Herdu 2, 917 01 Trnava
Email: lucybistar@yahoo.com

DOI: <https://doi.org/10.7160/KS.2021.160104>

Abstract

Though often called a “*heaven on Earth*” New Zealand suffers from a serious problem with gangs. Ethnic gangs have dominated the New Zealand gang scene since the 70s when many Maoris left traditional rural areas and migrated in search of work to the cities but ended up in poverty because of lack of skills and poorly-paid jobs. Maori urbanization and the dual pressures of acculturation and discrimination resulted in a breakdown of the traditional Maori social structures and alienated many from their culture. Maoris who have been unable to maintain their ethnic and cultural identity through their genealogical ties and involvement in Maori culture attempt to find it elsewhere. For many of those that have lost contact with their cultural and ethnic links gangs have replaced families and community and provides individuals with a sense of belonging and safety. The aim of this article is to demonstrate the role of gangs in Maori ethnic and cultural identity development. This paper demonstrates the impact of gang environment on individual identity development and provides evidence that cultural engagement initiatives can enhance Maori identities, which in turn could increase psychological and socio-economic wellbeing.

Keywords

Ethnicity, cultural identity, Maori, gang, New Zealand, acculturation, tradition

Kľúčová slova

Etnicita, kultúrna identita, Maori, gang, Nový Zéland, akulturácia, tradícia

Úvod

„Gangy začali zabezpečovať to, čo nedokázala rodina, škola a iné zariadenia sociálnych služieb – rozvoj mládeže, ich noriem správania sa a budovanie priestoru, kde nachádzajú priateľstvo, podporu a ochranu.“¹

Cieľom tohto príspevku je preukázať význam gangov pri formovaní maorijskej etnickej a kultúrnej identity a zodpovedať tri základné otázky – aký je dôvod vzniku a existencie etnických gangov v priestore Nového Zélandu, ako sa v priebehu posledných 20 rokov tieto gangy zmenili a aké sú motivácie mladých Maoriiov sa k nim aj v súčasnosti pridávať?

Na Novom Zélande v súčasnosti existuje viacero druhov pouličných či motorkárskych gangov, z ktorých niektoré sa formovali za účelom poskytnutia ochrany a spolupatričnosti svojim členom, iné vznikali ako kriminálne či protispoločenské organizácie, zamerané na ilegálne aktivity. V krajine sa začali objavovať v období po skončení druhej svetovej vojny, no najväčší rozmach prišiel v 70. rokoch 20. storočia, kedy veľká časť maorijského obyvateľstva migrovala z rurálnych oblastí do miest s vidinou nájdenia lepšej práce. Nízka, alebo žiadna kvalifikácia Maoriiov, ktorí do miest prichádzali, mala za následok, že si nedokázali nájsť dobre platenú prácu. Vystavení spoločenskej a kultúrnej diskriminácii, tak mnoho mladých Maoriiov hľadalo útočisko a podporu práve v gangoch.²

Dnes Maoriovia tvoria viac ako tri štvrtiny celkového počtu príslušníkov gangov v krajine.³ Motivácie príslušnosti ku gangom sa líšia od jedného gangstra k druhému. Niektorí vstúpili do gangu s vidinou zbohatnutia z nelegálnej činnosti. Iných tam priviedli strach, problémy s drogami či alkoholom. Naprieč najväčšími gangmi Nového Zélandu, ktorými sú *Mongrel Mob*, *Black Power* či *Head Hunters*, však rezonujú príbehy o hľadaní rodiny, komunity a pocitu spolupatričnosti, ktorú v spoločnosti nenachádzajú. Mnohí považujú príslušnosť ku gangu za demonštráciu toho, že sú Maoriovia. Gang pre nich predstavuje formu protestu voči zbytkom koloniálnej politiky a akulturačných tlakov, ktoré ich pripravili o pôvodnú kultúru a možnosť identifikovať sa ako Maori.

¹ VIGIL, James, D. *Barrio Gangs: Street life and identity in Southern California*. Austin: University of Texas Press, 1988, s. 168.

² KINNEAR, Karen L. *Gangs: A Reference Handbook*. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2009, s.109.

³ NEWBOLD, Greg a TAONUI, Rawiri. Gangs – Gangs and Crime; Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand [online]. 2011 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://teara.govt.nz/en/gangs/page-4>.

Výskum v špecifickom regióne

Nový Zéland je veľmi špecifická krajina, pri zmienení ktorej si snáď ani nedokážeme predstaviť všetky rastliny a zvieratá, ktoré na tomto geograficky izolovanom súostroví môžeme nájsť. Čo je však pre predstavu ešte ťažšie, je to, že by mala byť iná aj kultúra obyvateľov tejto krajiny, ktorú poznáme ako súčasť nám tak dobre známeho, „západného sveta“⁴. Nový Zéland je domovom rozličných ľudí a rozličných kultúr.⁵ Aj pri prevahe obyvateľov európskeho pôvodu, môže skrývať výskum v tamojšom prostredí mnoho metodologických, ale i spoločenských nástrah, ktoré sa môžu stať problémom pri zbere a neskoršom vyhodnocovaní výskumného materiálu.

Ako však takýto terénny výskum v prostredí Nového Zélandu vlastne prebieha? Vo všeobecnosti treba myslieť na pravidlo, platné nielen pri skúmaní v priestore Nového Zélandu, že výskumník prichádza do terénu pripravený. Štúdium literatúry a rôznych iných zdrojov pomôže výskumníkovi aspoň čiastočne pochopiť kultúru, ktorú sa vydáva skúmať a môže tak zmierniť kultúrny šok, ktorý s veľkou pravdepodobnosťou čaká už za bránami letiska vybranej destinácie. Spoznávanie danej kultúry do najmenších podrobností je údelom a cestou etnológa, na ktorú sa vydal výberom tejto vednej disciplíny.⁶ Neznalosť miestnych sociálnych noriem môže spôsobiť problémy v teréne a častokrát napáchať nenapraviteľné škody, ktoré môžu výskumníkovi nadobro zavrieť dvere u respondenta, alebo v horšom prípade v celej komunite.

Už v počiatočnej fáze prípravy sa etnograf môže dopustiť prvých chýb. Kultúrny suicentrizmus, alebo etnocentrizmus a stereotypy o určitých geografických priestoroch a ich obyvateľoch môžu predstavovať základnú chybu pri výskume. Konštruovanie obrazu o mimoeurópskych kultúrach a balíčok predstáv a očakávaní, ktoré si so sebou na výskum

⁴ V tomto prípade pod pojmom „západný svet“ máme na mysli krajiny EÚ, USA, Kanady, Austrálie a Nového Zélandu.

⁵ Nový Zéland je v súčasnosti označovaný ako multikultúrna krajina s bikultúrnym „dedičstvom“, ktoré vychádza zo znenia tzv. Zmluvy z Waitangi (podpísaná 6. 2. 1840), uzatvorenej medzi maorijskými vodcami a predstaviteľmi britskej koruny, ktorá právne ukotvila odovzdanie Nového Zélandu pod správu britskej koruny a zároveň stanovila rovnoprávne postavenie maorijského obyvateľstva. Zmluvu z Waitangi považujú mnohí z radov Maoriov aj európskych Novozélandčanov za najvýznamnejší národný symbol a zakladajúcu listinu krajiny. Dokument bol v deň podpisu podpísaný viac ako 40 maorijskými náčelníkmi a zástupcami britskej koruny v zátok Waitangi, na severe Severného ostrova v Zátok ostrovov (*Bay of Islands*). Následne boli naprieč ostrovmi rozoslané kópie podpísanej zmluvy, ktoré dodatočne podpísalo ďalších približne 500 náčelníkov.

KOLLÁROVÁ, Lubica. Identita a jazyk dvoch hlavných zložiek novozélandskej spoločnosti: Maori a Pakeha. Praha: Tribun EU, 2013, s.16.

⁶ Podľa Franza Boasa je „...potrebné každú kultúru skúmať v jej jedinečnosti a jej jedinečnom geografickom a klimatickom prostredí, ktoré nadväzuje na jedinečný historický vývin.“ Viac v: KANOVSKÝ, Martin. Kultúrna a sociálna antropológia: Osobnosti a teórie. Bratislava: Chronos, 2004, s.42.

nesieme, nám totiž podmieňuje to, čo v teréne uvidíme a neuvidíme, teda v konečnom dôsledku determinuje a skresľuje naše poznanie týchto kultúr.⁷

Od obdobia prvých kontaktov maorijského obyvateľstva s európskymi osadníkmi nastala vzťahová situácia, ktorej následky môžeme pozorovať do súčasnosti. Od začiatku kolonizácie krajiny totiž čelili pôvodní obyvatelia Nového Zélandu spoločenskému, ale aj legislatívnemu a ústavnému útlaku zo strany európskych prisťahovalcov.⁸ S koncom represívnej koloniálnej éry však prichádzajú globalizačné procesy, ktoré pôvodnému obyvateľstvu ponúkajú tak nevýhody, ako aj príležitosti. Maoriovia ako jednotlivci, ale i ako kolektív reagujú rôzne na tieto zmeny a procesy, ktoré ovplyvňujú ich sebaurčenie a ciele.⁹ Posledných približne 200 rokov¹⁰ prichádza ku stretom a konfrontáciám dvoch svetov, ktoré sa vzájomne prelínajú a ovplyvňujú, a vytvárajú tak špecifické prostredie Nového Zélandu.

Koloniálna politika, asimilačné tlaky, nútené adopcie a čiastočná segregácia maorijského obyvateľstva vyústila do rôznych vyhrotených situácií a predovšetkým má za následok veľkú nedôveru a skepticizmus, ba prípadnú nevraživosť voči európskemu obyvateľstvu – *Pakehom*¹¹ zo strany Maori. Predovšetkým u starších ľudí a v chudobných vrstvách rurálnej maorijskej spoločnosti sa zakorenil stereotyp, že biely človek (Európan) je nepriateľ, alebo ten, kto môže za ich biedu či nepriazeň osudu. Napriek tomu, že sa nám môže tento prístup zdať nanajvýš úsmevný, alebo „nefér“, treba mať na pamäti realitu maorijskej

⁷ KARÁSEK, Matej. Ľudskosť ako elementárna metóda (nie len v Indii). *Terénny výskum v špecifickom prostredí*. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2015, s. 8.

⁸ Podpísaním Zmluvy z Waitangi začali na ostrove platiť britské zákony. Každý narodený na území britského impéria získaval na Novom Zélande rovnaké zákonné práva, ako občania Veľkej Británie. Maoriovia získali všetky práva a výsady Britov podľa článku 3 Zmluvy z Waitangi, a túto pozíciu posilňoval aj zákon o právach domorodých obyvateľov z roku 1865. Avšak následné úpravy zákonov znevýhodňovali pôvodné obyvateľstvo vo viacerých smeroch. Narastajúci počet anglicky hovoriacich obyvateľov spôsobil, že maorijčina viac nebola považovaná za lukratívny jazyk a angličtina predstavovala vidinu lepšej budúcnosti. Angličtina bola povýšená na úradný a vyučovací jazyk a dodatok zákonu o školách z roku 1879 zakazoval používanie maorijčiny v školách. Zákon „*The Tohunga Suppression Act*“ z roku 1907, zas vyslovene zakazuje Maoriom praktizovať svoju kultúru tým, že zakazuje akúkoľvek vzdelávaciu alebo duchovnú činnosť *Tohunga* (kňaz, spirituálny vodca a odborník na tradičnú maorijskú kultúru). V praxi to znamenalo, že Maoriovia mohli byť sankcionovaní za to, že akoukoľvek formou praktizovali svoju pôvodnú kultúru. Viac na: *New Zealand Acts As Enacted: Native Rights Act 1865 (29 Victoriae 1865 No 11)* [online]. 2020 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/nra186529v1865n11281/.

KOLLÁROVÁ, Eubica. *Status a revitalizácia jazyka novozélandských Maori: Jazyk je poklad* [online]. 2003 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: [is.cuni.cz › webapps › zzp › download](https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download).

⁹ DURIE, Mason. *Te Mana, Te Kawanatanga – The politics of Maori Self-Determination*. Auckland: Oxford University Press New Zealand, 1998, s. 4-13.

¹⁰ Počítam od podpísania Zmluvy z Waitangi z roku 1840.

¹¹ *Pakeha* je oficiálnym a v bežnej reči zaužívaným termín označujúci Novozélandanov európskeho pôvodu. Jedným z možných doslovných prekladov tohto maorijského slova je „bledý“. Od roku 2000 je v anglickom jazyku za pravopisne správnu považovaná forma písania veľkého „P“ na začiatku, nakoľko tento termín označuje etnický pôvod, nie rasu. V texte je, na základe týchto pravidiel, používaná forma písania *Pakeha* s veľkým „P“. Viac na: GRAY, Claire, Nabila JABER a Jim ANGLEM. *Pakeha identity and whiteness: What does it mean to be white? Sites: New Series 10(2)* [online]. 2013 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://sites.otago.ac.nz/Sites/article/viewFile/223/255>.

spoločnosti v minulosti a v súčasnosti. V spoločnosti rezonujúci rasizmus a údajný nezáujem vlády a príslušných orgánov o problémové rodiny či skupiny na okraji spoločnosti, ktoré sú tvorené prevažne jedincami maorijského pôvodu, vyústila do atmosféry nedôvery a strachu voči autoritám, alebo vo všeobecnosti voči belochom.

Veľká časť maorijskej populácie aj v súčasnosti žije vo vidieckych lokalitách za mestami, čo môže v priestore Nového Zélandu pokojne znamenať aj odľahlé oblasti, medzi sebou vzdialené desiatky kilometrov. Odľahlé rurálne oblasti sú zvyčajne osídlené farmármi a malými skupinami Maoriou. Budovanie vzťahov a dôvery je veľmi zdĺhavá a komplexná záležitosť, spoločnosť a pomoc tamojších priateľov, alebo lokálnych autorít je pri skúmaní izolovaných skupín v špecifickom prostredí nevyhnutnosťou. Hlúšek uvádza, že „*situácia na vidieku je pre výskumníka, a ešte k tomu cudzinca, náročná a krátkodobý výskum je možný iba v tých lokalitách, v ktorých už bol predtým uskutočnený výskum dlhodobý a bádateľ v nich má vytvorené dostatočné zázemie v podobe známych a priateľov.*“¹²

Jednoduché situácie bádateľ nenachádza ani v mestách. Odstup zo strany respondentov, opísaný na predchádzajúcich riadkoch sa v urbánnom prostredí nezmenšuje, práve naopak, častokrát môže pôsobiť ešte vyhrotenejšie, vzhľadom na sociálne rozdiely, ktoré sú v meste badateľnejšie. Nerovnosti a znevýhodnenie pôvodných obyvateľov voči majoritnej spoločnosti vychádzajú vo veľkej miere z koloniálnej histórie Nového Zélandu. Môžu mať za následok obmedzený prístup ku kvalitnému vzdelaniu a pracovným príležitostiam, nízke príjmy a vyššiu mieru chudoby, nízky štandard bývania, vyššie riziko zdravotných problémov, vysokú mieru psychických porúch a relatívne vysokú mieru kriminality a marginalizáciu tejto minority.¹³

Získavanie dôvery informátorov, ktorí boli ochotní a schopní poskytnúť relevantné dáta, predstavovalo nepochybne najzložitejšiu a časovo náročnú časť celého procesu získavania informácií v teréne. Informátormi boli Maoriovia, ktorí sú aktívnymi členmi gangu, bývalými členmi, alebo sú v blízkom spojení s niekým, kto v gangu je. Výskum prebiehal vo viacerých oblastiach Severného ostrova, predovšetkým v mestskej štvrti Otara na juhu Aucklandu, v mestečku Opotiky, Tolaga Bay a Tauranga, na prelome rokov 2018 a 2019. Ani predchádzajúci pobyt, štúdium literatúry, dokumentov a filmov ma nedokázal

¹² HLÚŠEK, Radoslav. Špecifiká výskumu v domorodých komunitách v Mexiku. *Terénny výskum v špecifickom prostredí*. Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2015, s. 23.

¹³ Obraz postavenia Maoriou v spoločnosti Nového Zélandu je vypracovaný na základe oficiálnych údajov Novozélandského štatistického úradu (Statistics of New Zealand) a Agentúry pre spracovanie výsledkov sčítania ľudu (Stats NZ—Census 2018. Viac na: Census. Stats New Zealand [online]. 2020 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: <https://www.stats.govt.nz/topics/census>.

prípraviť na niektoré situácie, ktoré sa s odstupom času zdajú prosté, no v momentoch keď sa diali boli šokujúce. Tento špecifický kultúrny šok však bolo potrebné prekonať snád rýchlejšie, ako si ho vôbec uvedomiť. Akokoľvek absurdne, nesprávne či nespravodlivo mohla situácia pôsobiť, v komunitách týchto marginalizovaných skupín išlo o každodennú realitu, ktorá sa stala pre nich *normálnou*. Práve bezprostredné vyrovnanie sa so šokujúcimi situáciami bolo kľúčovým pri budovaní si (nevyhnutného) vzťahu s informátormi. Nadviazanie takéhoto vzťahu a akéhosi spojenia medzi etnografom a informátorom predstavuje budovanie pocitu dôvery, ktorá počas rozhovorov zabezpečuje voľný tok informácií.¹⁴ Jedným zo spôsobov, ako bolo tento vzťah možné dosiahnuť, bol ambivalentný prístup k nezákonnému či protispoločenskému správaniu, ktorého svedkom som bola.¹⁵

Miera zainteresovanosti v každodennom živote niektorých informátorov presiahla akékoľvek predstavy, ktoré som pred príchodom do lokality mala. Napriek tomu, že sa stala najdôležitejším pohonom toku informácií od respondentov, prinášala, vzhľadom na citlivú povahu výskumu, rôzne etické dilemy. Rozhovory často zasahovali do citlivých spoločenských tém, akými sú domáce násilie, sexualita, zneužívanie, protispoločenské správanie. Stalo sa, že počas rozhovorov „vyplávali na povrch“ také informácie, ktoré boli v rozpore s mojím osobným presvedčením, no napriek tomu nebolo možné ich komentovať, alebo do tejto reality akokoľvek zasahovať a to v rámci zachovania bezpečnosti informátorov, ale aj mojej vlastnej.

Ako už bolo uvedené, získanie dôvery respondentov je nevyhnutnou súčasťou výskumu, o to zložitejšou však je, ak ide o komunity, kde skúmané osoby nie sú ochotné odpovedať v súlade so skutočnosťou, nakoľko majú obavy a predsudky, že ich výpoveď môže byť použitá proti nim. Výskumník pre nich totiž často predstavuje rovnakú hrozbu, ako sociálni pracovníci, ktorí im odoberajú ich deti, alebo napr. exekútori, ktorí im berú to málo, čo im ešte ostáva. Je základnou povinnosťou výskumníka všetky citlivé informácie zabezpečiť proti zneužitiu,¹⁶ a preto v tomto príspevku neuvádzam mená respondentov z výskumu v komunitách, ktoré obklopovali niektorý z gangov.

Všeobecná podozrievavosť a nedôvera členov voči „outsiderom“ komplikovala nie len nadväzovanie kontaktov, ale aj pozorovanie, pri ktorom si výskumník ponecháva od aktérov

¹⁴ SPRADLEY, James. *The Ethnographic Interview*. New York: Holt, Rinehart, and Winston, 1979, s. 78.

¹⁵ Považujem za dôležité uviesť, že počas môjho pôsobenia v komunite, som sa nestala svedkom žiadneho závažného trestného činu zo strany informátorov s ktorými som bola v kontakte. Avšak s výskumom skupín, ktoré prejavujú kriminálne, alebo protispoločenské správanie, prichádza aj určité riziko, ktoré výskumník pre získanie materiálu musí podstúpiť.

¹⁶ REICHEL, Jiří. Kapitoly metodologie sociálních výzkumů. Praha: Grada, 2009, s. 175-178.

odstup. Prítomnosť cudzinky – ženy vyvolávala rôzne reakcie, ktoré neboli pri výskume nápomocné, práve naopak, častokrát situácie komplikovali. Moja prítomnosť, často vo výlučne mužskom kolektíve, pôsobila príliš rušivo a z týchto dôvodov som uprednostňovala rozhovory s jednotlivcami, pred rozhovormi skupinovými.

Literatúra a médiá ako zdroj informácií

Pre získanie kvalitných a relevantných informácií k skúmanej téme bolo potrebné štúdium veľkého množstva historických prameňov a archívnych súborov rôznych médií. Patrili k nim články z novín, prepisy politických diskusií, správy, výskumy a výsledky štatistík vlády a polície, prípadne rôzne osobné dokumenty pochádzajúce od informátorov. Významným zdrojom informácií boli archívy novozélandského denníka *New Zealand Herald (NZ Herald)*, z ktorých hojný obsah je dostupný online na stránkach denníka¹⁷ a národnej knižnice¹⁸. Články a úvodníky týkajúce sa gangov boli dôležité pri mapovaní histórie gangov v krajine a časovom rozvrhu hlavných udalostí, ktoré sa dostali do médií. *NZ Herald* pochopiteľne nebol jediným mediálnym zdrojom pri získavaní informácií o konkrétnych miestnych udalostiach, no poskytol prehľad najdôležitejších tém týkajúcich sa gangov, ktoré rezonovali v spoločnosti od konca 60. rokov.

Tematike gangu a kriminálnych skupín sa v súčasnosti venuje veľké množstvo literatúry, nakoľko sa tento fenomén objavuje v mestách naprieč celým svetom. Tento príspevok sa zaoberá gangmi v prostredí Nového Zélandu, ale terénny materiál a získané informácie boli pri vyhodnocovaní konfrontované literatúrou zaoberajúcou sa predovšetkým gangmi v prostredí Spojených Štátov Amerických, so širokou škálou prehľadu súčasných etnických gangov, ale aj minulosti. Z kľúčových je nutné spomenúť dielo akademika – priekopníka, ktorý sa ako prvý zaoberal detailným štúdiom gangov, príčinám a následkom ich vzniku. Frederic Thrasher svojím dielom *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago* z roku 1927 poskytol prvý komplexný popis mládežníckych gangov a ich organizácie a položil tak základy vedeckého záujmu o gangy 20. storočia.¹⁹ Diela Joan Moore (1978, 1991) venujúce sa barrio gangom (latinoamerické gangy ako napr. Mara Salvatrucha, 18th Street gang atď.) predstavujú veľký zdroj inšpirácie v kontextoch významu etnickej identity

¹⁷ *New Zealand Herald: Searched topic: Gangs* [online]. Archív. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.nzherald.co.nz/search/gangs/>

¹⁸ *National Library: Topic: NZ Herald* [online]. Archív. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://natlib.govt.nz/items?text=NZ+herald>

¹⁹ THRASHER, Frederic M. *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press, 1927.

pri členstve v gangu. Z novozélandských autorov spomeniem Grega Newbolda a Jarroda Gilberta, ktorí sa venujú histórii a kriminalite gangov v krajine a ich diela predstavujú zdroj informácií, pochádzajúcich z ich vlastných dlhoročných výskumov priamo v komunitách gangov.²⁰ Tieto diela poskytujú nie len chronologický prehľad dôležitých míľnikov súvisiacich s vývojom gangov v prostredí Nového Zélandu, ale aj osobné skúsenosti s príslušníkmi a komunitami, ktoré ich obklopujú, čím pomohli zodpovedať rôzne otázky či pochybnosti, ktoré počas vyhodnocovania vlastného materiálu vznikli.

Ďalšou ústrednou témou tohto príspevku je problematika formovania etnickej a kultúrnej identity súčasných Maoriov.²¹ Podľa Kollárovej (2013), Durieho (1998) či Metgeovej (1964) bola maorijská identita tradične určovaná príslušnosťou k súboru rozšírenej rodiny (*whanau*) a kmeňu (*iwi*). Tieto sociálne skupiny boli a v istej miere stále sú, zodpovedné za medzigeneračné odovzdanie kmeňových a sub-kmeňových vedomostí, ktoré sú piliermi kultúrnej identity Maoriov.²² Veľmi dôležitými aspektmi maorijskej identity sú aj genealogické línie *whakapapa*, zmysel príslušnosti k určitému priestoru spájanému s predkom, ovládanie jazyka, kmeňovej histórie a mytológie.²³ Výchova jednotlivca, komunita a priestor, v ktorom vyrastá, prípadná obmedzená interakcia s kmeňovými oblasťami môžu ale viesť k tomu, že jedinec tieto vedomosti nezíska. To malo za následok, že mnohí Maoriovia v mestách, ďaleko odvzhl'adom na absenciu genealogických a kultúrnych informácií, neboli schopní sa identifikovať ako Maori.

Identita je sociálny konštrukt, ktorý jednotlivec bežne používa na opis toho, za koho sa považuje. Je to dynamický koncept, ktorý sa neustále mení, vyvíja a prispôsobuje, podľa toho, čo človek zažíva a v akých situáciách sa nachádza.²⁴ Etnická identita je ovplyvnená sociálnym kontextom a vonkajšími faktormi a je opísaná ako trvalý aspekt seba samého, ktorý zahŕňa zmysel pre príslušnosť k etnickej skupine a všetky postoje a pocity s týmto členstvom

²⁰ GILBERT, Jarrod. *Patched: The History of Gangs in New Zealand*, 2013.; GILBERT, Jarrod a NEWBOLD, Greg. *Youth Gangs*, 2006.; NEWBOLD, Greg. *Crime in New Zealand*, 2000 a iné.

²¹ Nakoľko je gang fenomén týkajúci sa prevažne miest a tento príspevok sa sústreďuje na formovanie identity prostredníctvom príslušnosti ku týmto skupinám, venujem pozornosť predovšetkým procesom formovania morijskej identity v mestskom prostredí.

²² DURIE, Mason. *Te Mana, Te Kawanatanga – The politics od Maori Self-Determination*, Auckland: Oxford University Press New Zealand, 1998, s. 58.

²³ METGE, Joan. *A new Maori migration: Rural and urban relations in northern New Zealand*. London: The Athlone Press, 1964.

²⁴ BOURDIEU, Pierre. Teorie jednání. In: *Teorie Jednání* [online]. 1998, s. 16-24. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: http://www.sds.cz/docs/prectete/eknihy/pb_tj.htm.

spojené.²⁵ Podľa Bartha (1969) etnicitou označujeme súbor teórií, ktoré sú založené na tvrdení, že ľudia môžu byť klasifikovaní v rámci ohraničených skupín, na základe spoločných fyzických a behaviorálnych podobností, ktoré „...sú pravdepodobne určené pôvodom a sociálnym pozadím...“.²⁶ Etnicita je podľa neho vecou sociálnej organizácie, kedy je nepodstatné, ak sú jednotlivé skupiny rozdielne, pokiaľ si dokážu nájsť aspoň nejaký spoločný prvok, a ten si nejakým spôsobom brániť. V tomto prípade, teda nie je podstatné, či sa osoba kmeňovo identifikuje s nejakým predkom a konkrétnym priestorom v rámci tradičného rurálneho priestoru, alebo si svoju etnickú identitu vytvára v mestskom priestore, bez konkrétneho genealogického pozadia. Spájajú ju s etnikom totiž určité prvky, ako napr. jazyk a prejavy tradičnej kultúry (nasledovanie tradičných zvykov a rituálov pri narodení, smrti, prejav prostredníctvom tetovania, umenie a i.). Táto koncepcia predstavuje základ pri hľadaní súvislostí medzi príslušnosťou ku gangu a tvorením identity Maoriou, ktoré sú predstavené na nasledujúcich riadkoch.

Akulturácia Maoriou a jej následky

Pôvodní obyvatelia Nového Zélandu – Maoriou, sú považovaní za etnickú skupinu vážne poznamenanú kolonizáciou.²⁷ Po podpísaní Zmluvy z Waitangi boli vystavení procesu európskej kolonizácie, ktorý viedol k postupnému odcudzeniu Maoriou od ich tradičnej kultúry a prijatiu kultúry európskej. Na tieto procesy straty vlastnej kultúry a jej čiastočné či úplné nahradenie cudzou (prinesenou) kultúrou možno nahliadať prostredníctvom konceptu akulturácie a nútenej asimilácie domorodého obyvateľstva Nového Zélandu.²⁸

V súčasnosti sociálni vedci definujú akulturáciu ako proces psychologickej a sociokultúrnej adaptácie, ktorý je výsledkom nepretržitého kontaktu kultúrne rozdielnych skupín s následkom zmien pôvodných kultúrnych vzorcov u jednej alebo oboch skupín.²⁹ Tieto zmeny by podľa Redfielda, Lintona a Herskovitsa, nemali byť zamieňané s procesom asimilácie, nakoľko tá je len jednou z fáz samotnej akulturácie. Takýto úzky kontakt dvoch

²⁵ PHINNEY, Jean S. Understanding ethnic diversity: The role of Ethnic identity. *American Behavioral Scientist* 40(2) [online]. 1996, s. 143-152. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764296040002005>.

²⁶ BARTH, Frederik. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown and Company, 1969, s. 13.

²⁷ FERGUSSON, David M. Ethnicity and Interpersonal Violence in a New Zealand Birth Cohort. *Violent Crime: Assessing Race and Ethnic Differences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 138-153.

²⁸ *Tamtiež*, s. 139.

²⁹ REDFIELD, Robert, LINTON, Ralph a HERSKOVITS, Melville J. Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38(1). 1936. DOI: <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>. s. 150.

odlišných skupín (kultúr) má vplyv na obe skupiny, no intenzívnejšie je zvyčajne ovplyvnená nedominantná skupina a jej členovia.³⁰ Zmeny spôsobené procesmi akulturácie môžu mať vplyv na rôzne aspekty života ovplyvňovaných jedincov, ako napríklad správanie, postoje, hodnoty, alebo kultúrna identita.³¹

Průchova definícia akulturácie tiež poukazuje na fakt preberania určitých prvkov z cudzej kultúry, ale zároveň aj ich odmietanie, vylučovanie alebo pretváranie, počas ktorého môže dochádzať k udržiavaniu vlastnej kultúry, alebo aspoň jej čiastkových aspektov.³² V tomto procese tak prichádza k akémusi „importovaniu“ tradičných kultúrnych zvyklostí, ktoré v novovzniknutom sociokultúrnom priestore môžu úplne, alebo čiastočne zmeniť svoj pôvodný význam.

V priestore maorijského Nového Zélandu sa stretávame pomerne často s úkonmi a zvykmi, ktoré nazývame tradičnými, v zmysle Hobsbawm-Rangerovho konceptu vymyslených (resp. znovuobjavených) tradícií (*invented tradition*). Pod pojmom vymyslené tradície máme na mysli tie, ktoré sú akýmisi prijatými pravidlami a snažia sa vštepovať určité hodnoty a normy správania sa. Tieto „tradície“ čiastočne, alebo úplne nadväzujú na ich pôvodnú historickú podstatu. Maoriovia ich obnovujú, resp. znovuobjavujú po období akulturačného tlaku, počas ktorého mohli byť určité fragmenty tradícií a kultúry stratené, a teda môžu byť čiastočne modifikované podľa ich súčasných potrieb.³³ Cez túto koncepčnú optiku je možné sledovať a vyhodnocovať viaceré aspekty života súčasných Maoriov, ktorými je aj formovanie ich kultúrnej a etnickej identity v priestore súčasného Nového Zélandu.

Chalmersová vo svojom výskume naznačuje, že členovia etnických skupín môžu čeliť stresu a marginalizácii, ak sa neintegrujú do dominantnej kultúry, avšak na druhej strane, pri „úspešnej“ integrácii jednotlivcov z minoritných skupín hrozí, že sa odcudzia svojej vlastnej skupine, čo môže viesť k strate ich kultúrnej identity.³⁴ Ďalej jednotlivci, ktorí sa nedokážu integrovať, ale zároveň ani nedokážu udržať kontakt so svojou kultúrou, sú ponechaní na

³⁰ JELEŇOVÁ, Iveta a SÁPOSOVÁ, Zlatica. *Jazyk, Interetnické vzťahy a používanie maďarského jazyka v Košiciach*. Košice: Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, 2018, s. 21.

³¹ *Tamtiež*, s. 22.

³² PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2010, s. 32.

³³ HOBBSAWM, Eric a RANGER, Terence O. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, s. 3.

³⁴ CHALMERS, Tess. *Exploring Māori Identity Behind Closed Doors: An investigation of Māori cultural identity and offender change within Waikeria Prison's Maori Focus Unit, Te Aa Marama*. Albany: Massey University, 2014, s. 24.

pomedzí týchto dvoch svetov bez kultúry, nepatriac ani do jednej skupiny, ako napríklad mestskí Maoriovia.³⁵

Existuje teda relatívny konsenzus, že kolonizácia a akulturácia mali za následok stratu aspektov maorijskej kultúry s negatívnymi dôsledkami, ako sú sociálne nevýhodnejšia pozícia, nižšia miera vzdelanosti, vyššia kriminalita.³⁶ Tieto pretrvávajúce väzby medzi etnickým pôvodom a individuálnym alebo kolektívnym blahobytom poskytujú možné odpovede v oblasti vysokej miery medziľudského násillia a príslušnosti ku gangom u novozélandských Maorirov.

„Byť Maori“ – koncept formovania identity

Cieľom tohto príspevku je poukázať na proces formovania etnickej a kultúrnej identity novozélandských Maorirov prostredníctvom príslušnosti ku gangu. Na to je však potrebné vysvetliť koncept chápania kultúrnej identity v prostredí Nového Zélandu, ktorá sa prelína s definíciou etnickej identity. Kultúrnou identitou sa nazýva spoločenská identifikácia toho, kto sme, založená na jazyku, viere, spoločných znalostiach mýtov a hrdinov. Určuje spoločné postoje, pocity ale i hodnotové orientácie jednotlivca v rámci skupiny a zároveň ovplyvňuje jeho osobnú identitu.³⁷ Identita etnická využíva určitý aspekt kultúry či predstavu na odlíšenie sa od ostatných.³⁸ Identita Maorirov pred príchodom Európanov bola zakorenená v príbuzenskej sieti založenej na genealógii (*whakapapa*) a vzťahujúcej sa na určitú lokalitu. Hlavným identifikačným kritériom bola príslušnosť ku kmeňu (*iwi*), v rámci neho k rodu

³⁵ Urbanizačné procesy v krajine, po druhej svetovej vojne, spôsobili migračný tok celých skupín, rodín, ale aj jednotlivcov z vidieckeho prostredia do mestských centier. Presun do miest predstavoval vidinu kvalitnejšieho života, v podobe lepšie platennej práce, vzdelania a nových príležitostí, ktoré mal tento urbánny svet ponúkať. Realita v mestách však bola odlišná. Napriek tomu, že urbánne prostredie bolo štedrejšie na ponuku práce, často šlo o prácu bez úväzkov a veľmi zle platenú. Väčšina Maorirov nebola dostatočne kvalifikovaná na prácu, ktorú vykonávali, a tomu zodpovedala aj finančná odmena. V mestách tak začali vznikať chudobné zóny, v ktorých sa Maoriovia sústreďovali bez prostriedkov na kontakt so svojimi domovskými oblasťami. Kmeňové spoločenstvá, ktoré ostávali v rurálnych oblastiach, si často nemohli dovoliť podporovať tých v mestách (finančne ani duchovne), a tí tak ostali vytrhnutí z komunity, ktorá by podporovala rozvoj ich kultúrnej a etnickej identity. Akulturačný a asimilačný tlak majoritnej spoločnosti spôsobil, že v urbánnom prostredí vznikli generácie tzv. mestských Maorirov (*Urban Maori*), ktorí neboli schopní sa kultúrne identifikovať ako Maoriovia a zároveň boli vystavení rasizmu a odmietnutiu dominantnou kultúrou. BISTÁROVÁ, Lucia. Bojovníci z krajiny Dlhého bieleho oblaku. *Původní obyvatelé a globalizace*. Pardubice: Pavel Mervart, 2021.

³⁶ DURIE, Mason. *Te Mana, Te Kawanatanga – The politics of Maori Self-Determination*. Auckland: Oxford University Press New Zealand, 1998, s.57.

³⁷ DODD, Carley H. *Dynamics of intercultural communication*. Iowa: Brown & Benchmark Publishers, 1995, s.35.

³⁸ BARŠA, Pavel a STRMISKA, Maximilián. *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium Demokracie a Kultury, 1999, s.67.

(*hapu*) a rodine (*whanau*), vzťahujúca sa na určitú lokalitu – kmeňové územie.³⁹ Kultúrna identita, rovnako ako etnická, pôsobí teda ako zjednocujúce kritérium, ktoré zahŕňa zdieľanú kultúru, jazyk a územie.

Úsilie o zachovanie či revitalizáciu kultúry a ďalší rozvoj etnických menšín je však treba v prípade Maoriov vidieť v súvislosti s ich existenciou v priestore bikultúrnej spoločnosti súčasného globalizovaného Nového Zélandu a jeho zdieľanej maorijsko-európskej kultúrnej identity. Šatava uvádza ako príklad koncepciu „*nie len – ale aj*“, ktorá sa vzťahuje na etnicitu a jazyk v multikultúrnom priestore, ktorého spoločným záujmom je koexistencia minoritnej a majoritnej zložky spoločnosti. Dôraz je v tomto prípade kladený predovšetkým na kultúrne a jazykové aspekty, väzba na etnickú identitu je menej podstatná, pretože jazyk je považovaný za *kultúrny kapitál* etnika, aj keď je obvykle označovaný za hlavný znak etnicity.⁴⁰

U jednotlivcov, ale i celých spoločností v multikultúrnom priestore je stále bežnejšia rovina dvojitých, alebo multiplikovaných identít (*multiple identities*), ktoré sú výraznejšie (viac alebo menej), v závislosti od okolností v ktorých sa nositeľ nachádza. U väčšiny Maoriov je možné, aj vďaka jazyku a silnej kultúrnej emancipácii, veľmi jasne stanoviť hranicu medzi „maorijským“, „novozélandským“ alebo „euro-novozélandským“, v zmysle dichotomického etnického vymedzenia „my“ verus „oni“.⁴¹

Adam Kuper uvádza, že každá komunita má svoju vlastnú kultúru, so svojimi vlastnými špecifikami a hodnotami, ktoré ju odlišujú od ostatných. Upozorňuje však na to, že táto kultúra neodkazuje na uniformitu jej nositeľov. Kultúra, podobne ako etnicita nevysvetľuje zásadné vlastnosti ľudí, ani spôsob, akým žijú svoj život.⁴² V jednotlivých skupinách totiž neexistuje homogenita a preto neexistuje ani jediný „správny“ spôsob ako byť Maori.⁴³

Pri získavaní stabilnej etnickej či kultúrnej identity, musia mať jej nositelia nielen prístup k svojmu kultúrnemu dedičstvu a pocit kolektívnej spolupatričnosti, ale aj možnosť slobodného kultúrneho prejavu a podpory tejto kultúry v spoločenských inštitúciách. Potlačenie týchto prejavov môže totiž viesť ku strate kultúrnej identity, pocitu

³⁹ KOLLÁROVÁ, Ľubica. Kultúrna identita pôvodných obyvateľov Nového Zélandu. [diplomová práca. Školiteľ: PhDr. Viktor Krupa, DrSc.]. Trnava: s.n., 2002, s.50.

⁴⁰ ŠATAVA, Leoš. Etnicita a jazyk – Teorie, praxe, trendy: Čítanka textů. s.l.: Tribun EU, 2013, s. 25.

⁴¹ *Tamtiež*, s. 26.

⁴² KUPER, Adam. *Culture. The Anthropologist's Account*. Cambridge: Harvard University Press, 1999, s. 16.

⁴³ DURIE, Mason. *Imprisonment, Trapped Lifestyles, and Strategies for Freedom. Ngā Kāhui Pou: Launching Māori Futures*. Wellington: Huia Publishers, 2003, s.59.

spolupatričnosti a sebaúcty, s negatívnym dopadom na oblasti zdravotného štandardu, vzdelania a spoločenského postavenia Maorirov.⁴⁴

Pri zhrnutí tohto popisu môže teda koncept kultúrnej identity jasne naznačovať, že Maoriovia kolonizáciou a následným procesom akulturácie, pod tlakom kultúry dominantného kolonizujúceho národa, definitívne alebo dočasne stratili určité aspekty svojej kultúry⁴⁵, čo mohlo viesť k negatívnym dôsledkom, akými sú už spomínaná marginalizácia, frustrácia a následne protispoločenské tendencie (kriminálna aktivita). Štúdium týchto koncepcií, ale aj terénny výskum v komunite novozélandských Maorirov, naznačuje, že rozvoj kultúrnej identity a etnického sebaurčenia pozitívne vplýva na správanie Maorirov, predovšetkým v období dospievania, a môže zmierniť asociálne postoje, nezáujem o vzdelanie a tendencie združovania sa v gangoch, ktoré v mnohých prípadoch môžu viesť ku kriminálnej aktivite.

Formovanie identity prostredníctvom príslušnosti ku gangu

Vznik gangov je v súčasnosti všeobecne spájaný s problémom chudoby v mestských štvrtiach, sociálnej segregácie vychádzajúcej z odlišnosti náboženstva, sociálnej triedy, či etnickej príslušnosti. Gangy sú tvorené skupinami (prevažne) mladých mužov, ktorí sa cítia vyradení z bežnej spoločnosti, je im odopretá dôstojná práca, majú zlé rodičovské vzory a podobne. Členstvo v týchto gangoch pre nich predstavuje zmysel života, ktorý v majoritnej spoločnosti a predovšetkým problémových rodinách nižšej spoločenskej triedy nenachádzajú. Člen má pocit bezpečia, ochrany a v priestoroch, kde gang pôsobí, nachádza útočisko v čase potreby.⁴⁶

Opakovaný terénny výskum potvrdil teóriu, ktorá naznačuje, že ak Maoriovia nezískajú stabilnú identitu tým, že sú súčasťou komunity jednotlivých *whanau* hľadajú náhradnú identitu niekde inde.⁴⁷ Keď nie sú schopní si nájsť, alebo udržať pocit

⁴⁴ *Tamtiež*, s.69-70.

⁴⁵ Spoločenský, ale aj legislatívny tlak anglicky hovoriacej väčšiny v krajine spôsobil takmer úplné vymretie pôvodného jazyka. Ďalším dôležitým kultúrnym aspektom Maorirov bolo napr. tradičné tvárové tetovanie *ta moko*, ktoré bolo považované za barbarské a už samotná vizuálna podstata bola stigmou, nakoľko Maoriovia s tvárovým tetovaním si v novom svete *Pakehov* nevedeli nájsť prácu a vylúčenie zo spoločnosti bolo ešte intenzívnejšie ako u nepotetovaných Maorirov. Už spomínaný zákon *The Tohunga Susspession Act*, zakazujúci akúkoľvek duchovnú alebo vzdelávaciu aktivitu kňazov *tohunga*, znemožnil Maoriom akokoľvek praktizovať ich kultúru pod hrozbou finančných sankcií a tak ich jazyk, umenie a kultúra boli pod tlakom koloniálnej vlády *Pakehov* vytlačené na perifériu spoločnosti. DUFF, Alan. *Maori: the crisis and the challenge*. Auckland: Harper Colins Publishers, 1993.

⁴⁶ KINNEAR, Karen L. *Gangs: A Reference Handbook*. 2009, s.7.

⁴⁷ WINTER, Pahmi. *Pulling the Teams Out of the Dark Room: The Politicisation of the Mongrel Mob. Gangs and Youth Subcultures*. New York: Routledge, 1998, s.247.

spolupatričnosti prostredníctvom genealogických väzieb používaním maorijského jazyka a nasledovaním kultúrneho protokolu Maori – *tikanga Maori*⁴⁸, môžu hľadať alternatívnu cestu k dosiahnutiu pocitu spolupatričnosti napríklad prostredníctvom príslušnosti k niektorému z gangov.⁴⁹

Newbold a Taonui, vo svojej štúdií o novozélandských gangoch, uvádzajú, že v súčasnosti je v krajine približne 46 aktívnych gangov s cca 20 000 členmi, z ktorých viac ako 7000 je riadne iniciovaných (aktívne sa podieľa na činnosti gangu).⁵⁰

Podľa výsledkov štatistík Ministerstva spravodlivosti Nového Zélandu (*Department of Corrections: Ara Poutama Aotearoa*) sú v súčasnosti aktívne gangy tvorené predovšetkým Maormi, alebo prisťahovalcami z okolitých ostrovov (*Pacific Islanders*), a tvoria tak tzv. etnické gangy.⁵¹ Veľká väčšina aktívnych členov gangov je príslušníkmi niektorého z troch najväčších gangov *Black Power*, *Mongrel Mob*, alebo *Nomads*. Napriek tomu, že *Mongrel mob*, ktorý je v súčasnosti najväčším gangom v krajine, nie je výlučne etnický (maorijský), väčšina jeho členov je práve maorijského pôvodu.

Gilbert uvádza, že gangy vznikajú prevažne v deprivovaných komunitách menších, ktoré boli, alebo sú vystavované marginalizácii a strate etnickej emancipácie, hrdosti a spolupatričnosti. Následkom kolonizačnej politiky mnohí Maoriovia stratili znalosti svojich genealogických línií a pocit príslušnosti nielen k jednotlivým *whanau*, ale všeobecne k svojmu etniku. Práve gang môže nahradiť rodinnú bunku a poskytnúť útočisko a podporu v čase potreby. Gangy sa v súčasnosti stávajú útočiskom mladých Maori, ktorí majú problém sa kultúrne alebo etnicky identifikovať a stať sa plnohodnotnou súčasťou spoločnosti.⁵²

Podľa Ministerstva sociálneho rozvoja (*Ministry of Social Development: Te Manatu Whakahiato Ora*) Maoriovia, ktorí stratili podporu svojej rozšírenej rodiny *whanau* a nie sú schopní sa kultúrne identifikovať, sú najčastejšie motivovaní k tomu, aby sa pridali ku gangu.⁵³ Eggleston uvádza, že príslušnosťou k takémuto gangu jednotlivci často nachádzajú

⁴⁸ *tikanga Maori* je súbor zvykov – kanón maorijských zvyklostí (napr. zvyky spojené so smrťou, narodením dieťaťa a iných významných udalostí v živote človeka) a správania sa.

⁴⁹ CHALMERS, Tess. Exploring Māori Identity Behind Closed Doors: An investigation of Māori cultural identity and offender change within Waikeria Prison's Maori Focus Unit, Te Aa Marama. 2014, s.46.

⁵⁰ NEWBOLD, Greg a TAONUI, Rawiri. Gangs – Gangs and Crime; Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand [online]. 2011 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://teara.govt.nz/en/gangs/page-4>.

⁵¹ Community sentences and order. *Department of Corrections* [online]. 2021 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/research_and_statistics.

⁵² GILBERT, Jarrod. *Patched: The History of Gangs in New Zealand*. Auckland: Auckland University Press, 2013, s.5.

⁵³ EGGLESTON, Erin, J. *Ministry of Social Development: New Zealand Youth Gangs: Key Findings and Recommendations from an Urban Ethnography* [online]. Social Policy Journal of New Zealand (14), 2000 [cit.

novú formu rodiny a široký priestor pre demonštráciu etnickej identity. Podľa jeho teórie bola práve túžba po spolupatričnosti prvotným motívom vzniku gangov a identita dôležitou súčasťou členstva v týchto organizáciách.⁵⁴

Ako už bolo uvedené, maorijská etnická identita nevzniká automaticky, len tým, že niekto je členom etnickej skupiny. Priamo súvisí s kultúrnou identitou jedinca, ktorej markery sú aj v súčasnosti považované za základné komponenty maorijskej identity.

Maorijské komunity tiež vyžadujú aktívnu účasť jednotlivcov na komunitných záležitostiach. Touto účasťou jednotlivec potvrdzuje svoju etnickú identitu, a tiež získava uznanie zvyšku kolektívu.⁵⁵

Tento proces vytvorenia a validácie identity je možné pozorovať práve pri maorijských gangoch. Akékoľvek kultúrne znalosti a praktiky, ktoré si tieto skupiny osvojili (napr. spôsob tvárového tetovania, zvyky spojené s významnými udalosťami v živote (smrť – uctievanie si pamiatky zosnulého), spoločenská organizácia a hierarchizácia, iniciácia, regionálne delenie atď.) sú čiastočne pretvorené, vychádzajú z pôvodných maorijských kultúrnych zvyklostí⁵⁶ a dá sa povedať, že priamo nahrádzajú u svojich členov kultúrne markery, na základe ktorých sa môžu identifikovať jednak ako členovia gangu, ale aj ako Maori.

Počas môjho výskumu bolo zrejmé, že viacerí respondenti mali obmedzené znalosti kultúrneho protokolu *tikanga Maori*, niektorí plynule neovládali maorijský jazyk a nezapájali sa do kultúrnych aktivít. Z rozhovorov jednoznačne vyplývalo, že ich hodnoty, ako aj schopnosť identifikovať sa ako Maori, vychádzali z ich príslušnosti ku gangu, ktorý im poskytoval „kultúru“, pocit spolupatričnosti, formu *whanau* a zmysel či esenciu ich identity. V mnohých prípadoch bolo pozorované, že gang, ako organizácia, symbolicky nahrádzal predka, od ktorého by jednotlivec, alebo skupina tradične odvodzovali svoj pôvod.⁵⁷

Vo svojom príspevku o *Mongrel Mob*, z roku 1998, Wintersová naznačuje, že vzhľadom na nedostatočnú mieru kultúrneho povedomia väčšina regionálnych vetiev *Mongrel Mob* nenasleduje protokol *tikanga*, ani nejakým spôsobom neoslavuje a nestotožňuje sa so svojím kultúrnym dedičstvom. Uvádza ale aj príklad vetvy v Opotiky (východné pobrežie Severného ostrova), ktorej prezident Pat Aramoana intenzívne využíval a propagoval

2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.msd.govt.nz/about-msd-and-our-work/publications-resources/journals-and-magazines/social-policy-journal>

⁵⁴ Tamtiež.

⁵⁵ PARINGATAI, Karyn. Maori identity development outside of tribal environments. *Aotearoa New Zealand Social Work Journal*, 26(1). 2014, s.47

⁵⁶ HOBBSAWM, Eric a RANGER, Terence O. *The Invention of Tradition*. 1903.

⁵⁷ BISTÁROVÁ, Lucia. *Terénny výskum*. Nový Zéland, 2018.

kmeňové hodnoty a zvyky, ktoré sa nenachádzali v lokálnej komunite, ako základ pre zlepšenie blahobytu svojich ľudí.⁵⁸

Ďalším príkladom takejto kultúrnej zanietenosti je prezident vetvy *Mongrel Mob* v Hamiltone, v regióne Waikato, Sonny Fatupaito, ktorý má samoánsko-africký pôvod, avšak povzbudzuje príslušníkov svojej vetvy, aby si ctili a nasledovali maorijské tradičné zvyky vo všetkých aspektoch života. Fatupaito sám plynule hovorí maorijským jazykom a podporuje jeho rozvoj a učenie v komunite. V novembri 2019 zorganizoval *Mongrel Mob Waikato* „kultúrny workshop“, ktorý oslavoval nielen gang, ale aj maorijskú kultúru. Súčasťou udalosti bolo oficiálne otvorenie *marae*⁵⁹ určené pre *whanau* tohto gangu, ktoré má poskytovať členom útočisko a zmysel pre lepšiu, účelnejšiu život, a popri tom reprezentovať spolupatričnosť, ktorú gang poskytuje.⁶⁰

Pozoruhodný sled udalostí nastal po tragédii v novozélandskom meste Christchurch, kde 15. marca 2019 počas teroristického útoku na mešity prišlo o život 51 ľudí. Smútočné zhromaždenia v blízkosti miesta tragédie boli vtedy sprevádzané zvukom motoriek lokálnych gangov. Pri príležitosti vyjadrenia sústrasti si prezidenti rôznych (znenávidených) gangov symbolicky podali ruky a na počesť obetí útoku predviedli maorijský tanec *haka*. Pre novozélandský denník *NZ Herald* celonárodný prezident *Black Power* Whenu McKinnon uviedol, že „v časoch ako sú tieto, je potrebné odložiť bokom všetku vzájomnú zaujatosť a preukázať solidaritu a podporu tak, ako to káže *tangi* (rituály spojené so smrťou, pozn. autora).“⁶¹ „Je to maorijský spôsob vyrovnávania sa so smrťou, maorijský spôsob ako vyjadriť smútok. Je to maorijský spôsob ako vyjadriť lásku,“ uviedol zas profesor z Univerzity vo Waikato (*University of Waikato*) Te Kahautu Maxwel.⁶²

Takáto výzva k solidarite a nasledovaniu kultúrneho protokolu síce nepredstavuje riešenie problému, ktorým gangy bezpochyby sú, avšak potvrdzuje rolu gangu pri formovaní

⁵⁸ WINTER, Pahmi. Pulling the Teams Out of the Dark Room: The Politicisation of the Mongrel Mob. *Gangs and Youth Subcultures*. New York: Routledge, 1998, s.256.

⁵⁹ *Marae* je komplex niekoľkých budov a pozemkov, ktoré patria určitému kmeňu. Pre hlavnú budovu je typický ozdobne vyrezávaný drevený štít. *Marae* predstavuje centrum rituálneho života jednotlivých maorijských komunit kmeňovej podstaty. Poskytuje priestor pre prerokovanie záležitostí týkajúcich sa ich komunity, oslavy a dôležité životné udalosti, vzdelávanie a pod. DURIE, Mason. *Te Mana, Te Kawanatanga – The politics of Maori Self-Determination*, s. 221.

⁶⁰ SAVAGE, Jared. Inside a Mongrel Mob workshop. In: *NZ Herald* [online]. 2019 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.nzherald.co.nz/nz/inside-a-mongrel-mob-workshop/>.

⁶¹ Mass haka and waiata performed outside Christchurch mosque to honour shooting victims. In: *NZ Herald* [online]. 2019 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.nzherald.co.nz/nz/mass-haka-and-waiata-performed-outside-christchurch-mosque-to-honour-shooting-victims/>.

⁶² CLIFFTON, Katy. Mongrel Mob biker gang turns up to guard New Zealand mosque during Friday prayers – and are cheered as they perform haka outside. In: *Evening Standard* [online]. 2019 [cit. 2021-02-02]; dostupné na: <https://www.standard.co.uk/news/world/>.

kultúrnej a etnickej identity jej členov. Na princípe rozvoja maorstva (*Maoridom*) bol založený aj sociálny program premiéra Roberta Muldoona z konca 70. rokov, ktorý mal pomôcť vyriešiť problém gangov na Novom Zélande.⁶³ V spolupráci s doživotným členom *Black Power* Denisom O'Reillym bol za účelom vytvorenia stratégie znižovania kriminality maorijskej mládeže založený oddiel terénnych sociálnych pracovníkov. Poslaním týchto sociálnych pracovníkov bolo vzdelávať mládež v gangoch (aj) v oblasti maorijského kultúrneho dedičstva, čo malo poskytnúť členom nové perspektívy a možnosti sebaidentifikácie, zníženie miery kriminality v týchto komunitách, budovanie pro-spoločenského zmýšľania a následne zlepšenie kvality života členov gangu.⁶⁴

Napriek rozporuplným názorom ohľadom účinnosti Muldoonovho programu ako takého, pôvodná myšlienka rozvoja a posilnenia kultúrnej identity sa v problémových maorijských komunitách, väzenských a nápravno-výchovných zariadeniach ukázala ako funkčná a stala sa inšpiráciou pre viaceré reedukačné programy.⁶⁵

Záver

Cieľom tohto príspevku bolo preukázať význam gangu pri formovaní a rozvíjaní etnickej a kultúrnej identity mladých Maorirov, zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorí žijúc v mestách – ďaleko od tradičného vidieckeho prostredia, nedokážu nájsť iný spôsob ako sa identifikovať ako Maori, než byť súčasťou gangu. Pri dokazovaní stanoveného cieľu bolo nevyhnutné zodpovedať otázku, prečo tieto skupiny v krajine vznikli v prvom rade, a ako je možné, že aj v súčasnosti predstavujú vážny problém v spoločnosti Nového Zélandu.

⁶³ Problémy gangov vrcholili na Novom Zélande koncom 70. rokov 20. storočia. Protest voči koloniálnej politike, málo práce pre ľudí v mestách a následne zhoršujúca sa sociálna situácia robotníckej triedy, mali na svedomí zvyšovanie kriminality gangov, ozbrojené bitky, znásilnenia, vraždy, mnohopočetné napadnutia civilistov aj príslušníkov polície, ktoré otriasali spoločnosťou Nového Zélandu. Následkom tejto delikvencie boli prijatia rôznych legislatívnych opatrení a zákonov, ktoré mali zabrániť, alebo obmedziť kriminálnu činnosť gangov. Viac: GILBERT, Jarrod. *The Rise and Development of Gangs in New Zealand*. Christchurch: University of Canterbury Press, 2010, s.277-346.

⁶⁴ GILBERT, Jarrod. *The Rise and Development of Gangs in New Zealand*. 2010, s.331.

⁶⁵ Motivačné programy *tikanga* (*Motivational tikanga Maori programmes*) sú zriaďované za podpory Ministerstva spravodlivosti (*Department of Corrections: Ara Poutama Aotearoa*) a zahŕňajú širokú škálu kultúrne smerovaných a motivačných programov pre problémové komunity a zverencov maorijského pôvodu. Úlohou *tikanga* programov je motivovať týchto jedincov k snahe o pochopenie ich kultúrnej identity a nasledovanie zásad správania sa, ktoré *tikanga* obsahuje. Sú koncipované tak, aby pomáhali jednotlivcom určiť príčiny ich protispoločenského správania a rozvinúť stratégie, ktoré im zabránia v páchaní ďalších trestných činov. Programy poskytujú rôzne edukačné štýly a aktivity môžu obsahovať diskusie, oboznamovanie sa s protokolom *tikanga*, a tiež nácvik rôznych perfoancií, napr. veľmi známa *kapa haka*. CAMPBELL, Neil. *Department of Corrections: The Department of Corrections' tikanga-based programmes* [online]. Practice: The New Zealand Corrections Journal, 4(2), 2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/newsletters_and_brochures/journal/.

Ako bolo v príspevku preukázané, akulturačné tlaky zo strany majority európskeho pôvodu a následná degradácia kultúry a životnej úrovne veľkej časti Maoriiov, mali za následok vznik sociálne výrazne horšie situovanej vrstvy spoločnosti. Stále zhoršujúca sa socio-ekonomická situácia v priebehu 60. a 70. rokov 20. storočia viedla k vzniku a rozmachu delikventných skupín, ktoré sa stali permanentnou súčasťou spoločnosti Nového Zélandu.

Gangy, hlboko zakorenené v spoločnosti a predovšetkým komunitách Maoriiov, predstavujú akési inštitúcie, v ktorých mnohí vyrástli, alebo dokonca zostarli. Novozélandské gangy boli pôvodne tvorené mladými rozhnevanými chlapcami, ktorých vek často nepresahoval 20 rokov. Mať kriminálnu zložku bolo súčasťou imidžu a gangovej scény a ich členstvo bolo o tom „byť zlý“. V súčasnosti majú títo muži 60 – 70 rokov a ich pohľad na svet, ale aj na spoločnosť, v ktorej žijú sa zmenil. Z rozhnevaných chlapcov sa stali muži, ktorí majú vlastné rodiny, deti, vnúčatá a ohliadajúc sa späť, za búrlivým životom „na hrane“, túžia po lepšej budúcnosti pre svojich potomkov.

Začiatkom 90. rokov 20. storočia pozorujeme v prípade viacerých gangov akési „dozrievanie“, resp. vývoj gangov, ktorý podnietil zmenu skupín „rozhnevaných mužov“ na inštitucionalizované, sofistikovanejšie organizácie.⁶⁶ Tieto inštitucionalizované gangy pretrvali v spoločnosti napriek zmenám vo vedení, kedy čelili strate vodcov a potrebe určiť nových – bez toho aby sa rozštiepili na menšie. Pretrvali aj napriek tlaku vlády a zvyšku spoločnosti na ich potlačenie či zničenie. Legislatívne zmeny, policajné represie a sociálne programy tiež nezaručili, aby gangy zo spoločnosti zmizli, ale bezpochyby mali za následok ich vývoj a mnohostranné zmeny. Z týchto zmien nemožno ignorovať, že organizácia a pravidlá gangov sa prestali dotýkať len samotných členov a poskytli priestor pre vytvorenie úloh a rozličných rolí aj pre ich okolie, ako napr. rodina členov. Gangy začali plniť nové funkcie a služby pre širšiu komunitu, akými sú napr. ekonomická podpora, ochrana a programy, ktoré sú prínosom nie len pre gangy a členov, ale aj pre ich okolie.⁶⁷

⁶⁶ HAGEDORN, John M. The Global Impact of Gang. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 21 (2), s.153-169. 2005, Sage Publications, s.162.

⁶⁷ Z týchto môžem uviesť niektoré, ktorých svedkom som bola počas pobytu v teréne a považujem ich za dôkaz zmeny povahy gangov a ich pozitívneho prínosu pre spoločnosť. Aucklandský *chapter Hells Angels* každoročne v decembri organizuje pokrove turnaje a motorkársky zjazd s platenou účasťou – *Auckland Poker run*. Finančný výťažok z tohto podujatia je následne venovaný aucklandskej rehabilitačnej klinike, na ktorej sa pred viacerými rokmi zotavoval jeden z príslušníkov. Obdobné podujatia a zjazdy organizujú viaceré gangy (*Rebels, Nomads, Black Power*) a podobne, zisk z podujatia je venovaný rôznych charitatívnym organizáciám, alebo na zaistenie jedla pre deti z chudobných rodín. Komunitné akcie gangy organizovali počas mojej prítomnosti napr. cez vianočné prázdniny (na Novom Zélande sú to dlhé letné prázdniny), kedy deti nechodili do školy, čo pre tie zo sociálne slabších rodín znamenalo, že nemali zaistené žiadne jedlo (školský nutričný program školopovinným deťom zabezpečuje jedno jedlo denne). V rámci spoločných osláv, tak bol poskytnutý priestor pre chudobné deti sa zadarmo najesť, prípadne mohli dostať malé darčeky, ktoré by si rodičia nemohli dovoliť.

Gang začal predstavovať organizáciu, ktorá v rámci komunity, ktorá ich obklopuje vytvára určitý svetonázor. Jeho súčasťou môžu byť konkrétne pravidlá, ako je nosenie nášiviek a iných insígnií gangu, ale tiež môže ísť o pravidlá správania sa a nasledovania zvykov či rituálov v rámci *tikanga Maori* (súbor pravidiel tradičnej maorijskej kultúry), ako sú napr. zvyky spojené so smrťou, či pohostinnosť a zdieľanie jedla. Gangy pri príležitosti úmrtia niektorého z členov organizujú pohreby podľa pravidiel *tangihanga* (pravidlá a zvyky spojené s úmrtím), kedy sa príslušníci z celej krajiny zídu, aby si uctili pamiatku zosnulého. Opísané venovanie financií a jedla je zas súčasťou mravného kódexu *manaakitanga* (pohostinnosť), ktorý (okrem iného) káže zdieľať jedlo s tými, ktorí to potrebujú. Napriek tomu, že sa gangy od ich vzniku takto radikálne zmenili a mnohé z nich sa v súčasnosti angažujú vo veciach rozvoja prosperity a zlepšovania podmienok v chudobných komunitách, ich história a kriminálna podstata stále vyvolávajú množstvo pochybností a negatívnych konotácií.

Zmena povahy gangov, ich pro-komunitné aktivity a rastúca popularita, ktoré v posledných 10-20 rokoch pozorujeme, môžu byť pre mnohých prínosom, avšak sú len výsledkom predchádzajúcich desaťročí zlyhávania vlády vo veci zabezpečovania zlepšenia sociálneho postavenia Maorirov. Nie je teda prekvapením, že sa významná časť maorijskej mládeže (aj v súčasnosti) utieka o „pomoc“, ktorú nenachádza v systéme, práve ku gangom. Propagácia tradícií, kmeňových hodnôt a zvykov, ktoré často v sociálne znevýhodnených mestských komunitách absentujú, sa ukázali v gangoch ako účelové, a tak mnohé z vetiev gangov môžu plniť funkciu komunity prospešnej organizácie. Nesmieme však zabúdať na nezanedbateľnú časť členov a ich blízkych, na ktorých gang takýto pozitívny dopad nemá.

Násilie, drogy, alkohol a kriminalita sú veci, ktoré sú často práve tým dôvodom, prečo sa jednotlivci ku takémuto gangu pridávajú a sú každodennou súčasťou ich existencie. Na každého člena gangu pripadá rodina, tvorená partnerkou, alebo partnerom, deťmi a tými, ktorí sú im blízki. Veľmi veľká časť z nich, je konfrontovaná problémami a násilím, ktoré gangy obklopujú. V každej takejto rodine vyrastajú generácie, na ktoré má toto násilné chovanie dopad. U dieťaťa z rodiny, kde bol aspoň jeden rodič trestne stíhaný, je sedemnásobne vyššia pravdepodobnosť, že skončí vo väzení tiež.⁶⁸ A tento kolobeh sa stále opakuje. Vysoká miera chudoby, kriminality a domáceho násillia je niečo, čo sa stalo v národných štatistikách Maoriom vlastné. Štatistiky Ministerstva spravodlivosti uvádzajú, že členovia gangov majú

⁶⁸ Community sentences and order. *Department of Corrections* [online]. 2020 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/research_and_statistics.

vyššiu mieru odsúdenia za násilné činy v porovnaní s páchatel'mi, ktorí v gangoch nie sú.⁶⁹ Akokoľvek prospešná, v oblasti formovania kultúrnej a etnickej identity Maoriiov, tak môže príslušnosť ku gangom byť, nedá sa poprieť aj ich negatívny vplyv na správanie členov, prevažne to kriminálne. Nadobudnutý zmysel pre maorijskú kultúrnu identitu tak môže byť konfrontovaný s kriminálnou identitou, rovnako získanou príslušnosťou ku gangu.

Novozélandský sociológ Jarrod Gilbert,⁷⁰ ktorý sa zaoberá problematikou maorijských gangov, dlhodobo vyzýva k zmene prístupu k týmto problémovým skupinám. Uvádza, že pokusy o rozbitie organizovaných gangov sa ukázali naprieč históriou ako zbytočné a napriek všetkým snahám a politickým sľubom, ostal tento problém nevyriešeným. Naopak pro-komunitný prístup viacerých gangov viditeľne zvýšil ich popularitu v komunitách a záujem mladých Maoriiov o členstvo. Gilbert tvrdí, že autorita, ktorú gangy predstavujú, by mohla byť využitá v prospech budovania stratégie zlepšovania spoločenského postavenia vylúčených komunít. Problém podľa neho nepredstavujú gangy ako také, ale ich protizákonné aktivity, ktoré by sa mohli časom zredukovať na minimum, ak by bola vláda ochotná spolupracovať s pro-komunitne zameranými vodcami gangov, ktorí v komunitách predstavujú vodcovskú autoritu. Zodpovedné orgány by sa preto nemali zameriavať na problém existencie gangov, ale jednotlivé sociálno-patologické javy, ktoré môžu, ale nemusia byť ich súčasťou.⁷¹

Aj keď nie je možné prehliadať kriminálnu podstatu gangov a teror, ktorý sa s ich minulosťou spája, pre pochopenie ich úlohy pri formovaní etnickej a kultúrnej identity je potrebné tieto skutočnosti vnímať v kontexte akulturačného tlaku koloniálnej politiky, ktorý bol jedným z dôvodov ich vzniku. Úlohou vedcov nie je pripisovať niekomu, alebo niečomu, podiel viny na vzniku protispoločenských skupín, ale nájsť dôvody a vysvetliť ich. Absencia kultúrnej identity u Maoriiov a ich oslabená, alebo utlačená etnická hrdosť sa ukázali ako jeden z hlavných dôvodov degradácie kultúry a životnej úrovne pôvodných obyvateľov Nového Zélandu. Gangy vznikali ako jeden z dôsledkov zhoršovania sa životnej úrovne mladých ľudí, ktorí sa takouto formou stavali na odpor koloniálnej politike. Mnohé gangy na tento protest využili napr. spoločnosťou neakceptované (v maorijskej tradičnej kultúre významné) tvárové tetovania, ktoré mali jasne preukázať ich pôvod a vzdor, čím prinavrátili

⁶⁹ Tamtiež.

⁷⁰ Jarrod Gilbert je vysokoškolský pedagóg a vedecký pracovník na univerzite v Canterbury. Je hlavným výskumným pracovníkom spoločnosti *Independent Research Solutions*. Vypracoval množstvo štúdií o trestnej činnosti, so zameraním na ich praktickú aplikáciu. Je autorom knihy *Patched: the History of Gangs in New Zealand* (História gangov na Novom Zélande), ktorá je výsledkom šesťročného výskumu gangov na Novom Zélande.

⁷¹ Zdroj: GILBERT, Jarrod. *Gangs are Changing... We should too*. Radio New Zealand [rozhovor]. 2018 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.nz.co.nz/series/on-the-inside/>.

tetovaniu jeho sociálny a kultúrny rozmer, v zmysle znovuobjavených tradícií. Etnické gangy sa stali útočiskom pre mnohých, ktorí boli odvrhnutí spoločnosťou *Pakehova*, ale mnohokrát aj samotných Maoriov. Poskytli im útočisko, ochranu a spôsob pre znovuobjavenie maorstva, ktoré v europeizovanej spoločnosti nenachádzali.

Nasledovanie protokolu *tikanga Maori* je iniciované a podporované vodcami gangov, čo u členov posilňuje kultúrnu identitu a etnickú hrdosť. Mnoho z vodcov verí, že rozvoj kmeňových hodnôt a zvykov (a teda rozvoj kultúrnej identity) u členov gangu, môže predstavovať základ pre zlepšenie blahobytu aj pre ich okolie. Gangy plne nahrádzajú tradičné kmeňové komunity pre tých, ktorí v mestách stratili kontakty so svojím pôvodným *whanau*, predstavujú akýchsi garantov správania sa a podporujú ich kultúrny rozvoj. V tomto slova zmysle je členstvo v gangu významným prínosom vo veci formovania etnickej a kultúrnej identity a hrdosti Maoriov, ktorý nie je možné poprieť a ani prehliadať.

Zoznam použitých zdrojov

- BARŠA, Pavel a STRMISKA, Maximilián. *Národní stát a etnický konflikt*. Brno: Centrum pro studium Demokracie a Kultury, 1999.
- BARTH, Frederik. *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Boston: Little, Brown and Company, 1969, s. 13.
- Behavioral Scientist* 40(2) [online]. 1996, s. 143-152. 143-152 [cit. 2021-10-04]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764296040002005>.
- BISTÁROVÁ, Lucia. *Bojovníci z krajiny Dlhého bieleho oblaku. Původní obyvatelé a globalizace*. Pardubice: Pavel Mervart, 2021.
- CAMPBELL, Neil. *Department of Corrections: The Department of Corrections' tikanga-based programmes* [online]. Practice: The New Zealand Corrections Journal, 4(2), 2016 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/newsletters_and_brochures/journal/.
- CLIFFTON, Katy. *Mongrel Mob biker gang turns up to guard New Zealand mosque during Friday prayers – and are cheered as they perform haka outside*. In: *Evening Standard* [online]. 2019 [cit. 2021-02-02]; dostupné na: <https://www.standard.co.uk/news/world/>.
- Community sentences and order. *Department of Corrections* [online]. 2020 [cit. 2020-08-07].
- DODD, Carley H. *Dynamics of intercultural communication*. Iowa: Brown & Benchmark Publishers, 1995.
- Dostupné z: https://www.corrections.govt.nz/resources/research_and_statistics.
- DUFF, Alan. *Maori: the crisis and the challenge*. Auckland: Harper Colins Publishers, 1993.
- DURIE, Mason. *Imprisonment, Trapped Lifestyles, and Strategies for Freedom. Ngā Kāhui Pou: Launching Māori Futures*. Wellington: Huia Publishers, 2003, s. 59-73.
- DURIE, Mason. *Te Mana, Te Kawanatanga – The politics of Maori Self-Determination*. s.l.: Oxford University Press, 1998.
- EGGLESTON, Erin, J. *Ministry of Social Development: New Zealand Youth Gangs: Key Findings and Recommendations from an Urban Ethnography* [online]. Social Policy Journal of New Zealand (14), 2000 [cit. 2021-02-01]. Dostupné z: <https://www.msd.govt.nz/about-msd-and-our-work/publications-resources/journals-and-magazines/social-policy-journal/>.
- FERGUSON, David M. *Ethnicity and Interpersonal Violence in a New Zealand Birth Cohort. Violent Crime: Assessing Race and Ethnic Differences*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003, s. 138-153.
- GILBERT, Jarrod a NEWBOLD, Greg. *Youth Gangs: A review of the literature prepared for the Ministry of Social Development*. Wellington: Ministry of Social Development, 2006.
- GILBERT, Jarrod. *Gangs are Changing... We should too*. Radio New Zealand [rozhovor]. 2018 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://www.rnz.co.nz/series/on-the-inside/>.
- GILBERT, Jarrod. *Patched: The History of Gangs in New Zealand*. Auckland: Auckland University Press, 2013.
- GILBERT, Jarrod. *The Rise and Development of Gangs in New Zealand*. Christchurch: University of Canterbury Press, 2010.
- GRAY, Claire, JABER, Nabila a ANGLEM, Jim. *Pakeha identity and whiteness: What does it mean to be white? Sites: New Series; 10(2)*. 2013.
- HLÚŠEK, Radoslav. *Špecifiká výskumu v domorodých komunitách v Mexiku. Terénny výskum v špecifickom prostredí*. Trnava: UCM Trnava, 2015.
- HOBBSAWM, Eric a RANGER, Terence O. *The Invention of Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press, 1903.

- <https://natlib.govt.nz/items?text=NZ+herald>
<https://www.nzherald.co.nz/search/gangs/>
- CHALMERS, Tess. *Exploring Māori Identity Behind Closed Doors: An investigation of Māori cultural identity and offender change within Waikeria Prison's Maori Focus Unit, Te Aa Marama*. Albany: Massey University, 2014.
- JELEŇOVÁ, Iveta a SÁPOSOVÁ, Zlatica. *Jazyk, Interetnické vzťahy a používanie maďarského jazyka v Košiciach*. Košice: Centrum spoločenských a psychologických vied SAV, 2018.
- KANOVSKÝ, Martin. *Kultúrna a sociálna antropológia: Osobnosti a teórie*. Bratislava: Chronos, 2004.
- KARÁSEK, Matej. *Ľudskosť ako elementárna metóda (nie len v Indii). Terénny výskum v špecifickom prostredí*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2015.
- KINNEAR, Karen L. *Gangs: A Reference Handbook*. Santa Barbara: ABC-CLIO, LLC, 2009.
- KOLLÁROVÁ, Eubica. *Identita a jazyk dvoch hlavných zložiek novozélandskej spoločnosti: Maori a Pakeha*. Brno: Tribun EU, 2013.
- KOLLÁROVÁ, Eubica. *Kultúrna identita pôvodných obyvateľov Nového Zélandu*. [diplomová práca. Školiteľ: PhDr. Viktor Krupa, DrSc.]. Trnava: s.n., 2002.
- KOLLÁROVÁ, Eubica. *Status a revitalizácia jazyka novozélandských Maorirov – Jazyk je poklad*. [Online] 2003 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: [is.cuni.cz › webapps › zpp › download](http://is.cuni.cz/webapps/zpp/download).
- KUPER, Adam. *Culture. The Anthropologist's Account*. Cambridge: Harvard University Press, 1999.
- METGE, Joan. *A new Maori migration: Rural and urban relations in northern New Zealand*. London: The Athlone Press, 1964.
- MOORE, Joan W., et al. *Homeboys: Gangs, drugs, and prison in the barrios of Los Angeles*. Philadelphia: Temple University Press, 1978.
- MOORE, Joan, W. *Going Down to The Barrio: Homeboys and Homegirls in Change*. Philadelphia: Temple University Press, 1991.
- National Library: Topic: NZ Herald* [online]. Archív. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: *New Zealand Acts As Enacted: Native Rights Act 1865 (29 Victoriae 1865 No 11)* [online]. 2020 [cit. 2021-01-26]. Dostupné z: http://www.nzlii.org/nz/legis/hist_act/nra186529v1865n11281/.
- New Zealand Herald: Searched topic: Gangs* [online]. Archív. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://www.nzherald.co.nz/search/gangs/>
- NEWBOLD, Greg a TAONUI, Rawiri. *Gangs – Gangs and Crime; Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand*. [online] 2011 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://teara.govt.nz/en/gangs/page-4>.
- NEWBOLD, Greg. *Crime in New Zealand*. Palmerston North: Dunmore Press Ltd, 2000.
- PARINGATAI, Karyn. *Maori identity development outside of tribal environments*. *Aotearoa New Zealand Social Work Journal*, 26(1). 2014, s. 47-54.
- PHINNEY, Jean S. *Understanding ethnic diversity: The role of Ethnic identity*. *American Anthropologist*, 112(1). 2010, s. 11-20.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2010.
- REDFIELD, Robert, LINTON, Ralph a HERSKOVITS, Melville J. *Memorandum for the Study of Acculturation*. *American Anthropologist*, 38(1). [Online] 1936 [cit. 2021-01-27]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009.
- SAVAGE, Jared. *Inside a Mongrel Mob workshop*. In: *NZ Herald* [online]. 2019 [cit. 2021-02-02]. Dostupné z: <https://www.nzherald.co.nz/nz/inside-a-mongrel-mob-workshop/>.

- SPRADLEY, James. *The Ethnographic Interview*. New York: Holt, Rineheart, and Winston, 1979.
- Stats New Zealand* [online]. Cenzus. 2020 [cit. 2020-08-22]. Dostupné z: <https://www.stats.govt.nz/topics/census>.
- ŠATAVA, Leoš. *Etnicita a jazyk – Teorie, praxe, trendy: Čítanka textů*. s.l.: Tribun EU, 2013.
- THRASHER, Frederic M. *The Gang: A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press, 1927.
- VIGIL, James, D. *Barrio Gangs: Street life and identity in Southern California*. Austin: University of Texas Press, 1988.
- WINTER, Pahmi. Pulling the Teams Out of the Dark Room: The Politicisation of the Mongrel Mob. *Gangs and Youth Subcultures*. New York: Routledge, 1998, s. 245-267.